

مطالعه زبانشناختی اجتماعی تفاوت‌های زبان مخفی و زبان خودمانی (مطالعه موردی زبان روسی)

مریم مرادی^۱ ©

گروه زبان و ادبیات روسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی،
دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مرضیه رحمانی

کارشناس ارشد برنامه ریزی رفاه اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی،
گروه برنامه ریزی رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۵ مهرماه ۱۳۹۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۹)

تغییرات اجتماعی جامعه امروز به ایجاد برخی پدیده‌های زبانی، همچون زبان مخفی منجر شده که بیشتر در میان نسل جوان و اقشار پایین دست جامعه کاربرد یافته است: زبانی که به هدف متمایز ساختن خود از سایرین به یک مد گفتاری مبدل شده و برای حفظ راز حرفه خود از سایر اقشار استفاده می‌شود. اما زبان مخفی به عنوان پدیده‌ای نوظهور، نه تنها توجه، بلکه حتی به سبب عدم فهم کلام نسل جوان و نواندیش، نگرانی زبان‌شناسان و جامعه‌شناسان را برانگیخته است. روش پژوهش، روش کتابخانه‌ای است و سعی می‌گردد تا با شناساندن پدیده زبان مخفی و نیز بررسی تفاوت‌های آن با زبان خودمانی در زبان و به خصوص زبان روسی، به بحث پیرامون ابعاد پیچیده این تنوع زبانی پرداخته شود. فرض می‌گردد زبان مخفی، دارای نظام و قوانین زبانی مخصوص به خود است، دستخوش دگرگونی می‌گردد و مقوله‌ای پویا و رو به تکامل است. زبان مخفی و زبان خودمانی، دو تنوع زبانی متمایز با کارکردهای متفاوت هستند که با گذشت زمان منسوخ و از نو ساخته می‌شوند.

کلیدواژه‌ها: جامعه زبانی، تنوع زبانی، زبان‌شناسی اجتماعی، زبان خودمانی، زبان مخفی.

^۱ E-mail: m.moradi@atu.ac.ir © نویسنده مسئول

مقدمه

مطالعه تنوع زبانی یکی از بخش‌های مهم زبان‌شناسی اجتماعی محسوب می‌گردد. روابط محتمل زبان و جامعه مدت زیادی است که پژوهشگران را به خود مشغول کرده است. اگر به تاریخ گذشته زبان‌شناسی نگاهی بیندازیم خواهیم دید که زبان اساساً از مجموعه‌ای از «عناصر زبانی» تشکیل شده است. عناصری چون صداها، واژه‌ها، ساخت‌های دستوری و غیره. از سوی دیگر، نظریه‌پردازان اجتماعی، به ویژه جامعه‌شناسان در تلاش هستند بدانند جوامع دارای چه ساختاری هستند و مردم چگونه در کنار هم زندگی می‌کنند و بدین منظور چگونه مفاهیمی چون «قدرت»، «منزلت»، «هم بستگی»، «وجهه»، «انطباق»، «جنسیت»، «نزاکت» و غیره را به کار می‌گیرند. بنابراین بین «عناصر زبانی» از یک سو و مفاهیمی چون «قدرت»، «هم بستگی» و غیره از سوی دیگر روابط بسیاری می‌تواند وجود داشته باشد.

از منظر زبان‌شناسی اجتماعی، قشر اجتماعی، طبقه اجتماعی، حرفه، شغل و نوع معیشت، تفاوت اقلیمی و جغرافیایی، منزلت و شأن اجتماعی، نقش‌های جنسیتی و حتی سن استفاده کنندگان از زبان، در زبان آنها نقش داشته و ارتباط کلامی آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، به گونه‌ای که باعث تمایز آن قشر اجتماعی یا گروه از سایرین می‌شود. گروه‌های اجتماعی گوناگون، یا اقشار اجتماعی مختلفی که در درون یک ملت یا فرهنگ ملی قرار دارند، دارای خرده فرهنگ خاص خود می‌باشند و تابوها و تقدس‌ها، باورها و اعتقادات، ارزش‌ها و هنجارهای خاص خود را دارند که در برخی از موارد با فرهنگ ملی متفاوت می‌باشند. این گروه‌ها «جامعه زبانی» خاصی را تشکیل می‌دهند که از طریق «گفتار» یا یکدیگر ارتباط متقابل دارند و در ارتباطات «درون گروهی» خود برای نیل به استقلال طلبی اجتماعی و اصرار بر تمایز خود با دیگران، بر استفاده از زبان، گویش، یا مجموعه اصطلاحات و کلماتی خاص تأکید دارند که از نظر ساخت، تلفظ و صرف و نحو یا دستور زبان، با زبان کل جامعه متفاوت است. اعضای یک جامعه زبانی ممکن است چنان همانند یکدیگر سخن بگویند که هریک بتواند حرف دیگری را درک کند و چنان متفاوت باشند که اشخاص دیگر نتوانند منظور آنها را دریابند (بلومفیلد^۱، ۱۹۶۹: ۵۲). جوامع زبانی مختلف، عادات و اعمال زبانی مختلفی را بر می‌گزینند، مانند زبان مخفی (Jargon)، یا زبان خودمانی (Slang). هر چند این صورت‌ها به لحاظ واژگانی، تفاوت اساسی با زبان معیار دارند، اما این تفاوت‌ها دقیقاً بر همان اصول تولیدی زبان معیار استوارند (ژان کالوه^۲، ۱۳۷۹: ۱۳۳).

1 L. Bloomfield

2 L. Calvet

بیان مسئله

زبان‌شناسی اجتماعی می‌تواند موضوعاتی چون تولید و بازتولید هنجارهای زبانی و چگونگی اخذ و پذیرفته شدن یا مقاومت در برابر آن‌ها و چگونگی تغییر آن‌ها و رابطه‌شان با ایجاد هویت را مورد بررسی قرار دهد. بعلاوه شکاف بین نسلی و بین اقشار مختلف جوامع روز به روز در حال افزایش است، این پدیده باعث می‌شود تا افراد مختلف جامعه_جوانان، زندانیان، سربازها، دانشجویان و... برای بیان تفکرات و ذهنیات خود از نمادهای کلامی (زبان گفتار) و غیر کلامی (زبان بدن) استفاده نمایند و بتوانند ضمن برقراری ارتباط میان‌فردی، گروهی و ... بخشی از اندیشه‌ها، اخبار و اطلاعات خود را که به نظرشان نباید دیگران از آن خبر داشته باشند را پنهان نمایند. از این رو در بین اقشار مختلف جامعه تکیه کلامها و اصطلاحاتی رایج است که افراد غیر این قشر، کمتر از بار معنایی آنها اطلاع دارند. بدون شک کندوکاو در تنوع‌های زبانی در بستر مناسبات اجتماعی _ همان مناسباتی که زبان در دل آن‌ها کار می‌کند _ از جمله مسائلی است که زبان‌شناسان اجتماعی باید به آن بپردازند. در مقاله پیش رو نیز قصد بر آن است تا دغدغه‌ای مشابه پیگیری شده و جوانب و زوایای مختلف تنوع‌های زبانی در زبان روسی مورد مطالعه قرار گیرد. بنابراین سوال اساسی پژوهش حاضر این است که: «چه ارتباط و تفاوتی بین دو تنوع زبانی "زبان مخفی" و "زبان خودمانی" در زبان و به طور موردی در زبان روسی، وجود دارد؟»

اهداف پژوهش

این پژوهش به منظور دستیابی به اهدافی به شرح زیر صورت گرفته است:

۱- شناخت زبان خودمانی و زبان مخفی از منظر زبان‌شناسی اجتماعی

۲- بررسی تفاوت بین زبان خودمانی و زبان مخفی

۳- تحلیل استفاده از زبان خودمانی و زبان مخفی در زبان روسی

اهمیت و ضرورت پژوهش

هرچند عبارات خودمانی و اصطلاحات رایج در زبان مخفی در خرده فرهنگها و جامعه‌های زبانی مختلف خلق می‌شوند، اما با مرور زمان، منابع این تنوع‌های زبانی بسط پیدا می‌کند، توسط مردم عادی پذیرفته می‌شود، و به واژگان مورد استفاده عموم تبدیل می‌گردد. بعلاوه طبق نظر میه تبیین بی‌نظمی تغییرات زبانی را باید در نوسان‌های ترکیب اجتماعی جامعه زبانی جست و جو کرد (ژان کالوه، ۱۳۷۹: ۳۶).

بررسی گویش‌های بومی، قشری یا گروهی علاوه بر بعد فرهنگی، از حیث اجتماعی و سیاسی نیز از اهمیت بسیاری برخوردار است، چرا که بعضاً این گویش‌ها برای انتقال معانی متفاوتی بکار

می‌روند که در جداسازی اقشار و طبقات اجتماعی، نقش بسزایی دارند. همچنین این گویش‌ها مبین موقعیت اجتماعی گروه یا قشر و طبقه‌ای خاص نیز می‌باشند. افراد ضمن بیان احساس خود، حتی موقع اندیشیدن نیز در قالب کلمات و نهایتاً زبان می‌اندیشند. بنابراین تحلیل واژگان و اصطلاحات خودمانی و مخفی در زبان و مطالعه موردی آن در زبان روسی از اهمیت خاصی برخوردار است. چرا که:

اولاً: باعث می‌شود حوزه‌های خودمانی و پنهان اندیشه اقشار مختلف جامعه مورد مطالعه روشن گردد، تا متناسب با این شناخت، معادل‌های فارسی صحیح در ترجمه و تدریس زبان روسی لحاظ گردد.

ثانیاً: کشف و شناخت واژگان و اصطلاحات خودمانی و زبان مخفی در زبان روسی، ارتباط مدرس و زبان آموزان را با فرهنگ جامعه مذکور تقویت خواهد نمود. اهمیت و ضرورت مذکور محققان را بر آن داشته تا به تحلیل و شناسایی عمیق‌تر این واژگان و اصطلاحات بپردازند.

بحث و بررسی

رابطه جامعه و زبان

هرگونه بحثی پیرامون رابطه بین زبان و جامعه، می‌بایست با تعریف هر کدام از این واژه‌ها آغاز شود. جامعه، گروهی از افراد است که برای هدفی مشخص گرد هم آمده‌اند و زبان، چیزی است که اعضای یک جامعه خاص بدان صحبت می‌کنند. در نتیجه، تقریباً در هر جامعه‌ای، گفتار به اشکال متفاوتی وجود دارد (وارداف^۱، ۲۰۰۶: ۱). در واقع، هر جامعه برای الگوهای ارتباطی‌اش، ارتباطی‌اش، هنجارهای خود را دارد. این الگوها در همه‌جا یکسان نیست و به طور قابل توجهی در فرهنگ‌های مختلف، متفاوت است (ترسک^۲، ۱۹۹۹: ۵۹). زبان وسیله ارتباطی بین اعضای یک گروه اجتماعی است که از طریق سیستم الگوهای صوتی مورد قبول فرهنگ آن گروه، میان انسان‌ها ارتباطی نمادین برقرار می‌کند (عضدانلو، ۱۳۸۸: ۳۴۴). هدف اصلی زبان تبادل اطلاعات میان کاربران آن است. در این زمینه مونی^۳ معتقد است حتی اگر گروهی از مردم از یک زبان استفاده کنند، هر کدام از آن‌ها روش خود را برای استفاده از آن زبان دارند. تنوع زبانی به دو چیز بستگی دارد: افرادی که از آن زبان استفاده می‌کنند و جامعه‌ای که آن زبان در آن بکار برده می‌شود. زبان می‌تواند اطلاعات زیادی در مورد اعضای گروه و نحوه ارتباط آنها با یکدیگر را به

^۱ R. Wardhaugh

^۲ R. L. Trask

^۳ A. Mooney

ما ارائه کند (موتی، ۱۹۹۶: ۳). برنشتاین^۱ به نقل از وارداف ادعا می‌کند که افراد نقش‌های اجتماعی خود را از طریق روند ارتباطی فرا می‌گیرند. این روند برای هر گروه اجتماعی متفاوت است، بنابراین نقش‌های متفاوت در جامعه گسترش می‌یابد. برنشتاین معتقد است هر گروه اجتماعی، نوع متفاوتی از زبان را بکار می‌گیرد. بر اساس نظر برنشتاین، دو نوع متفاوت از زبان در جامعه وجود دارد: رسمی و عمومی. زبان رسمی از نظام دستوری و نحوی، جملات پیچیده و طیف وسیعی از پیوندها و وابسته‌ها استفاده می‌کند. در مقابل، زبان عمومی جملات با دستور زبان ساده و جملات ناتمام با دستور زبان ضعیف را به کار می‌گیرد (وارداف، ۲۰۰۶: ۳۳۷). بر اساس نظریه وارداف، چندین رابطه احتمالی بین زبان و جامعه وجود دارد. در وهله اول، ساختار اجتماعی ممکن است بر ساختار زبان‌شناسی و انتخاب کلمات تاثیر بگذارد؛ به عبارتی، تنوع زبانی که سخنرانان استفاده می‌کنند بازتاب منشا منطقه‌ای، اجتماعی یا اخلاقی و حتی جنسیتی آن‌هاست. دوم اینکه، ساختار زبان‌شناسی و رفتار نیز ممکن است بر ساختار اجتماعی تاثیر بگذارد یا آن را تعیین کند؛ برنشتاین و ورفیان (Whorfian) از این دیدگاه حمایت می‌کنند. سومین رابطه احتمالی بین زبان و جامعه این است که این‌ها می‌توانند به عنوان یک تعامل ثابت بر یکدیگر تاثیر متقابل بگذارند. و آخرین احتمال این است که فرض کنیم هم ساختار زبان‌شناسی و هم ساختار اجتماعی کاملاً مستقل هستند (وارداف، ۲۰۰۶: ۱۲-۱۰).

از نظر نویسندگان مقاله، زبان و جامعه را نمی‌توان از هم جدا کرد؛ آن‌ها بر یکدیگر تاثیر می‌گذارند. به عنوان مثال زبان می‌تواند عامل مهمی در شناسایی گروهی (Group identification)، همبستگی گروهی (Group Solidarity) و علامت رسانی تفاوت (Signaling of difference) باشد (ترادگیل^۲، ۱۳۷۶: ۳۱). زبان افرادی که در هتل کار می‌کنند با زبان افرادی که در بیمارستان یا جای دیگری کار می‌کنند متفاوت است. درست در همین نقطه است که زبان‌شناسی اجتماعی (sociolinguistics) بعنوان آن رشته از زبان‌شناسی که با زبان به عنوان پدیده‌ای فرهنگی^۳ و اجتماعی سر و کار دارد، کار خود را آغاز می‌کند و گروه‌های اجتماعی (Social groups) مختلف را بدلیل استفاده‌شان از زبانگونه‌های متفاوت به عنوان یک جامعه زبانی (Speech community) در نظر می‌گیرد.

¹ B. Bernstein

² P. Trudgill

مطالعه مقاله «بررسی رابطه متقابل زبان و فرهنگ با استفاده از فرضیه نسبیت زبان‌شناختی» در دو فصلنامه علمی-پژوهشی «نقد زبان و ادبیات خارجی»، بهار و تابستان ۹۵، شماره ۱۶، دوره ۱۲ جهت مطالعه بیشتر پیشنهاد می‌گردد.

تنوع زبانی

همه ما به زبان، گویش و لهجه خاصی سخن می‌گوییم و به کرات از اصطلاحات زبان خودمانی زبان مخفی در گفتار و نوشتارمان استفاده می‌کنیم. اما به راستی ارائه تعریف راضی کننده برای هر یک از این تنوع‌های زبانی کار دشواریست. ریچارد هادسون^۱ زبان‌شناس انگلیسی معتقد است، اینکه ما دوباره سراغ تعاریف بدیهی از تنوع‌های زبانی برویم شاید کاربردی باشد اما در زبان‌شناسی اجتماعی مفید نیست و لازم است ما بحث خود را با مجموعه اصطلاحاتی که چندان هم بدیهی نداشته نمی‌شوند، آغاز کنیم (هادسون، ۱۹۹۶: ۲۱). از طرفی دیگر نباید از این مهم غافل شد که مطالعه تنوع زبانی و رابطه بین زبان و عوامل اجتماعی - سن، جنسیت، تحصیلات، موقعیت اجتماعی، شغل حرفه‌ای - هدف زبان‌شناسی اجتماعی است و همچنین زبان خودمانی و زبان مخفی که مورد بحث ما در مقاله مذکور می‌باشند، از انواع اصلی تنوع زبانی محسوب می‌گردند.

برای اینکه بتوانیم معنی زبان مخفی را درک کنیم، ابتدا باید یک خط میان زبان مخفی و زبان خودمانی بکشیم. مردم اغلب معتقدند که هر دو واژه «زبان خودمانی» و «زبان مخفی» معنای مشابهی را در بر می‌گیرند و این می‌تواند منجر به تصورات غلط درباره زبان مخفی شود. برای روشن‌تر شدن تفاوت زبان خودمانی و زبان مخفی به بحث و بررسی این دو تنوع زبانی می‌پردازیم.

زبان خودمانی

زبان خودمانی چه خوشمان بیاید چه نه، همیشه بخشی از زبان روزمره ما بوده است. حتی قبل از میلاد مسیح، نویسندگان یونان باستان در مورد زبان خودمانی می‌نوشتند. اما همانطور که پارتریج اشاره کرده است، «خودمانی در استفاده بسیار آسان، اما نوشتن در مورد آن بسیار دشوار است» (پارتریج^۱، ۱۹۷۰: ۱). این مطلب صحیح است چون که افراد زیادی از زبان خودمانی استفاده می‌کنند، اما اگر از آنها بپرسیم که آن را تعریف کنند، به مشکل بر می‌خورند. زبان خودمانی در رسانه‌ها و موقعیت‌های مختلفی بکار می‌رود. در ارتباطات کامپیوتری، مانند پیام‌های فوری، معمولاً از زبان خودمانی استفاده می‌شود، مانند نوشتن عبارت "lol" بجای "بلند خندیدن" یا "C U" بجای "می‌بینمت". یا این حال، زبان خودمانی در تمام دنیا در مکالمات شفاهی رخ می‌دهد. اما این زبان خودمانی از کجا می‌آید و چرا این قدر محبوب است؟

1 R. Hudson

2 E. Partridge

گروه‌های زیادی از زبان خودمانی برای تعریف هویت خود استفاده می‌کنند. همچنین در موسیقی، زبان خودمانی برای بسیاری از هنرمندان برای مشخص کردن ژانر خود مهم تلقی می‌شود. یک دلیل احتمالی می‌تواند صنعت تلویزیون و فیلم باشد. بازیگرانی که برای بسیاری از مردم الگو هستند از این زبان «جدید و باحال» دائماً استفاده می‌کنند و مردمی که دوست دارند همانند آنها شوند، از این زبان کپی می‌کنند و آن را به «کوچه و بازار» می‌برند. زبان خودمانی بسیار غیر رسمی است و اغلب در زبان محاوره‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ بخشی از یک زبان است که معمولاً خارج از کاربرد معمولی و یا استاندارد قرار دارد و ممکن است در برگیرنده کلمات و عبارات تازه ابداع شده و نیز معانی جدید و یا توسعه یافته‌ی مربوط به اصطلاحات ایجاد شده باشد (چن لینهوا^۱، ۲۰۰۶: ۲۶۰). زبان خودمانی نوعی تنوع زبانی است. تنوع زبانی، به هر گونه شکل مشخص گفتار به کار گرفته شده توسط یک سخنگو یا گروهی از سخنگویان اشاره دارد. ویژگی‌های زبان‌شناسی تنوع گفتاری را می‌توان در سطح واژگانی، واجی، صرفی، و یا سطح نحوی زبان یافت (دای و هی^۲، ۲۰۱۰: ۱۱۱). هایاکاوا^۳ اما زبان خودمانی را «شعری درباره زندگی روزمره» نامیده است و معتقد است این زبان «به وضوح بیانگر احساسات مردم در مورد زندگی و موضوعاتی است که در زندگی با آن روبرو می‌شوند» (هایاکاوا، ۱۹۴۱: ۱۹۵-۱۹۴). شک داریم که بسیاری از اساتید زبان‌شناسی چنین گفته‌ای را پذیرفته باشند، حتی اگر مانند ویتمن زبان خودمانی را بیش از نیم قرن پیش اینچنین مورد تمجید و ستایش قرار دهند. ویتمن^۴ (ویتمن، ۱۹۶۴: ۵۷۳) در این زمینه می‌گوید:

خودمانی و یا غیر مستقیم، تلاش نوع بشر برای فرار از صراحت در زبان است که در بالاترین سطح، منجر به ظهور شاعران و اشعار می‌شود، و بدون شک در دوران ماقبل تاریخ، آشفتگی و وضعیت بغرنج فوق العاده اسطوره‌های قدیمی را آغاز، و تکمیل کرده است... همچنین، زبان خودمانی تهییج و برانگیزندگی مفید در زبان است که توسط آن اصطلاحات و واژگان پوچ و مهممل به تدریج جایگزین می‌شوند؛ هر چند گاهی اوقات فراگیر می‌شوند و به طور دائم شکل می‌گیرند.

¹ L. Chen

² Dai Weidong & He Zhaoxiong

³ S. I. Hayakawa

⁴ W. Whitman

⁵ mythologies

مخالفتان این تمجیدها اما استفاده از زبان خودماتی را ناشی از تنبلی در جستجو برای کلمه دقیق، و معنی‌دار می‌دانستند و آن را نادرست و بی‌معنی می‌شماردند. فورستر واستیدمن^۱ (۱۹۴۱: ۲۹۰) زبان خودماتی را یک جایگزین کم ارزش و سطحی بجای زبان استاندارد قلمداد کردند که بیانگر «تنبلی در تفکر و فقر واژگان» (poverty of vocabulary) بود. طرفداران این جبهه فکری زبان خودماتی را نسبت به زبان مردم، مانند بیماری همه‌گیر برای وضع طبیعی می‌انگاشتند. سایر نویسندگان، زبان خودماتی را به عنوان تابعی از زمان تعریف کرده‌اند. به عنوان مثال، گلیسون^۲ آن را به عنوان «آن بخش از واژگان تلقی می‌کند که آسان‌تر تغییر می‌کند» (گلیسون، ۱۹۶۱: ۶).

۱. ا. لاپتوا^۳ همین عقیده را نه در مورد زبان خودماتی، بلکه در مورد زبان مخفی در زبان روسی دارد. وی در کتاب «نظریه زبان ادبی معاصر روسی» خود به گونه‌ای همه‌جانبه و کامل پدیده زبان مخفی را مورد توجه قرار داده است. وی زبان مخفی را به نوعی اپیدمی سریع الشبوع از نوع آبله مرغان تشبیه کرده که به نوعی مُد زبانی در گفتار جوانان و مطبوعات متداول شده است (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۰). وی اذعان می‌کند که این واژگان تفاوت فاحشی با زبان ادبی روسی پربسامد و حتی زبان محلی و عامیانه دارند و ماهیت دوگانه اصطلاحات زبان مخفی را در دو ماهیت متفاوت از هم خلاصه می‌کند: ویژگی اول مربوط به واژه‌هایی است که کاملاً ناشناسند و ویژگی دوم مربوط به واژه‌هایی است که برعکس در کنار واژگان ناشناس، پربسامدند، همچون باروت و فشنگ تأثیرگذار و جذابند و خودی نشان می‌دهند. وی استفاده از زبان مخفی در گفتار را به استفاده از بزک و رنگ و لعاب تندی تشبیه کرده که به هدف ایجاد نوعی شخصیت کاذب توسط فرد به کار می‌رود و از سویی کاربرد زبان مخفی را بیانگر شخصیت و ویژگی فردی یک شخص می‌داند. همچنین لاپتوا در جایی تأکید می‌کند که تأثیربخش بودن زبان مخفی حاصل و ویژگی کلام فرد نیست چون به وی تعلق ندارد و مختص مطبوعات هم نیست و از سوی اثرگذار بودن ژارگون را نه در ابتدال و پیش‌یافتادگی و نه در نادر بودن آنها می‌داند، بلکه گویی این تأثیر عجیب و شگرف کلامی در ماهیت زبان مخفی به عنوان «روشی تازه دست یافته یا اختصاصی برای بیان اندیشه‌ها» خلاصه می‌شود، آن هم روشی که در نتیجه کاربرد عام این ابزار زبانی به نوعی بی‌شخصیتی استاندارد مبدل می‌گردد! (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۱)

1 N. Foerster and , J. M., Jr. Steadman

2 H. A., Jr. Gleason

3 O. A. Lapteva

فرهنگ لغت آکسفورد ((OED (Oxford English Dictionary))، زبان خودمانی را به عنوان واژگان غیر استاندارد قلمداد می‌کند که متشکل از کلمات و معانی مشخص شده به واسطه دلالت‌های ضمنی غیررسمی است و معمولاً از ابداع واژه یا کلمات تغییر یافته به طور قراردادی، اشکال کوتاه و یا مختصر، و شکل‌های گفتاری عجیب، اجباری، یا طنزآمیز، یا نوظهوری‌های کلامی ایجاد می‌شود که به سرعت محبوبیت می‌یابند. بنابراین باید به این مهم توجه داشت که پیدایش زبان خودمانی، در گرو ابداع کلمات جدید است؛ این ابداعات وقتی که عامه مردم از آن استفاده کنند، در زبان عمومی جایگاه پیدا می‌کنند (اندرسون و ترادگیل^۱، ۱۹۹۰: ۷۰). اگر چه بسیاری از مردم، زبان خودمانی را در جامعه دارای مقبولیت کمتری در نظر می‌گیرند، اما باید توجه داشت که به مرور زمان، جامعه در حال توسعه، منابع خودمانی را بسط می‌دهد و زمینه‌های آن را غنی می‌سازد. اصطلاحات خودمانی از گروه‌های خرده فرهنگ توسط مردم عادی پذیرفته می‌شوند، و به واژگان مردم عادی تبدیل می‌گردند. خرده فرهنگ‌ها اصطلاحات خودمانی را در مکالمات‌شان به منظور نشان دادن نگرش خود در برابر جامعه و یا منحصر بفرد بودن تفکر خود به کار می‌گیرند.

این فرایند توسط زبان‌شناسان اصطلاحاً «ابداع واژه» (Coinage) نامیده می‌شود که با هدف سازگاری درون گروهی و حذف افراد بیگانه رخ می‌دهد. زبان خودمانی دقیقاً مانند دیگر بخش‌های زبان، در گذر زمان تغییر می‌کند. یک تاریخ انقضای بسیار دقیق دارد، ازین رو که زبان خودمانی یک نسل اغلب با زبان خودمانی نسل بعدی جایگزین می‌شود. در واقع زبان خودمانی می‌تواند به عنوان پاسخ به یک نوع نیاز محسوب شود. وقتی که کلمات قدیمی، بیش از حد استفاده شده‌اند و تأثیر خود را از دست داده‌اند، کلمات مشخص جدید به جای آنها معرفی می‌شوند. زبان خودمانی می‌تواند توسط اعضای یک گروه که دارای حرفه‌ای خاص هستند به کار رود. هنگامی که سخنگویان در حرفه‌های مختلف و از گروه‌های مختلف اجتماعی، تفاوت‌های نظام‌مند را نشان می‌دهند، گفته می‌شود که گروه‌ها به کدهای مختلف همان زبان سخن می‌گویند. آنچه برای یک نسل یک اصطلاح خودمانی است، ممکن است برای نسل بعدی نباشد، زیرا زبان دائماً در حال تغییر است و کلمات و عبارات می‌توانند از یک شکل به یک شکل دیگر حرکت کنند. اشکال مختلف زبان عامیانه به سرعت قدیمی می‌شوند و با جایگزین‌های جدید تعویض می‌شوند (بول^۲، ۲۰۰۶: ۲۱۱). این تکامل بسیار طبیعی است، زیرا

¹ L.-G. Andersson & P. Trudgill

² G. Yule

به عنوان مثال اکثر نوجوانان با انگیزه ایجاد فاصله اجتماعی (Social distance) با دیگر افراد جامعه و نیز ایجاد تمایز با والدین‌شان، نیازمند لغات جدید خودمانی هستند تا از آنچه در زمان جوانی والدین‌شان باحال یا مُد بود، فاصله بگیرند.

نکته مذکور شناسایی زبان خودمانی را دشوار می‌سازد. زیرا اولاً، اصطلاحات و واژگان خودمانی، عمدتاً زودگذرند. بسیاری از کلمات و اصطلاحاتی که سابقاً به عنوان زبان خودمانی قلمداد می‌شدند اکنون در حال نابود شدن یا منسوخ شدن هستند. به علاوه زبان خودمانی دارای ماهیت نسبتاً گسترده‌ای است. به همین دلیل مفهوم زبان خودمانی غالباً با دیگر تنوع‌های زبانی غیر استاندارد (Non-Standard Language)، از قبیل زبان مخفی، گویش (dialect)، زبان بومی (vernacular) به اشتباه مشابه انگاشته می‌شود.

قدمت زبان خودمانی

به گفته اندرسون و ترادگیل، زبان خودمانی را می‌توان تا ۳۸۵ سال قبل از میلاد، هنگامی که کمبدی نویسنده یونانی، اریستوفان^۱ برای اولین بار و به طور گسترده از اصطلاحات خودمانی استفاده کرد، ریشه‌یابی نمود (اندرسون و ترادگیل، ۱۹۹۰: ۸۰). همچنین شکسپیر از اصطلاحات خودمانی بسیاری در نمایشنامه‌های خود استفاده نمود، مانند، تھی مغز (Clay-brained) به جای احمق (stupid). در قرن شانزدهم برای اولین بار از کلمه انگلیسی «کله خر» (blockhead) استفاده شد. بعضی از کلمات انگلیسی از زبان لاتین سرچشمه می‌گیرند و اصطلاحات خودمانی کلمات لاتین به نسخه‌های استاندارد شده در زبان‌های دیگر تبدیل شده‌اند، مانند تِت (tete) که به معنی «سر» در زبان فرانسه که از کلمه لاتین تستا (testa) به معنی «گلدان» یا «کاسه» سرچشمه می‌گیرد (اندرسون و ترادگیل، ۱۹۹۰: ۷۰). خود اصطلاح «خودمانی» توسط پژوهکاران انگلیسی برای اشاره به زبان این پژوهکاران مورد استفاده قرار می‌گرفت (اندرسون و ترادگیل، ۱۹۹۰: ۷۷).

کاربرد زبان خودمانی از نظر زیاتشناسان اجتماعی

یکی دیگر از جنبه‌های بسیار مهمی که باید در هنگام بحث در مورد اصطلاحات خودمانی در نظر گرفت، موقعیت‌های مختلفی است که ما به احتمال زیاد از اصطلاحات عامیانه استفاده می‌کنیم و یا بعید است که استفاده کنیم. اکثر مردم شکل استاندارد زبان اول خود را می‌دانند و در موقعیت‌های رسمی مانند مصاحبه شغلی، اکثر مردم تمایل دارند تا به طور رسمی صحبت کنند، و از استفاده از اصطلاحات عامیانه برای بجا گذاشتن تأثیر اولیه خوب اجتناب می‌کنند. مثال دیگر این است که اکثر مردم تمایل

1 Aristophanes

دارند که اولین بار که با افراد جدید ملاقات می‌کنند، به صورت رسمی سخن بگویند، در حالی که بعد از مدتی تمایل دارند آزادانه حرف بزنند.

تغییر سبک از زبان استاندارد به غیر استاندارد به عقیده یول بیشتر توسط مردان و زنان طبقه متوسط استفاده می‌شود؛ همچنین زنان بیشتر از مردان از آن استفاده می‌کنند (یول، ۲۰۰۶: ۲۰۹). به ویژه نوجوانان طبقه‌های پایین‌تر جامعه بصورت آگاهانه از زبان غیرمتعارف استفاده می‌کنند. به گفته یول، این زبان غیرمتعارف برای نشان دادن همبستگی با گروه اجتماعی خود با تغییر ندادن سبک زبان برای به نظر رسیدن مانند یک گروه اجتماعی دیگر استفاده می‌شود (یول، ۲۰۰۶: ۲۱۰). و به عقیده ابل^۱ (به نقل از مور، ۱۹۹۶: ۶۱) سه ویژگی معمول زبان خودمانی، ابراز خودمانی بودن، شناسایی اعضای گروه و مخالفت با قدرت رسمی است. هدف استفاده از زبان خودمانی اغلب این است که سرگرم کننده یا شوکه کننده باشد (اندرسون و تراگیل، ۱۹۹۰: ۷۸).

هنگامی که کلمات اثر سرگرم کننده خود را از دست می‌دهند، باید با کلمات جدید جایگزین شوند. این کلمات جدید اغلب توسط سایر گروه‌هایی استفاده می‌گردند که این کلمات را قبول و شروع به استفاده از آنها در زبان روزمره‌شان می‌کنند. به نظر می‌رسد که اصطلاح خودمانی اغلب یک جایگزین خوب برای واژگان ناسزا یا مکالمات تابو باشد، برای مثال بسیاری از فروشندگان مواد مخدر از زبان خودمانی استفاده می‌کنند؛ یک مکالمه کامل در مورد مواد مخدر می‌تواند بدون اینکه شخصی از بیرون گروه در مورد آن بداند، انجام شود. برای موثرتر کردن، واژه‌های خودمانی به طور مداوم تغییر می‌کنند و نفوذ پلیس به این گروه‌ها را دشوار می‌سازد (اندرسون و تراگیل، ۱۹۹۰: ۷۹).

زبان مخفی (ژارگون)

کلمه «ژارگون» واژه ابداع شده‌ی زمان اخیر نیست و از کلمه‌ای مربوط به قرن ۱۴ به معنی «چهچه پرندگان» با ریشه کلمه «گارگ» (garg) نشأت می‌گیرد که سایر کلمات مانند «غرغره کردن» یا «غرغره» را به وجود می‌آورد.^۲ اگر شما عضو گروه خاصی نیستید، و آنها در حال استفاده از ژارگون هستند، ممکن است به نظر برسد که آنها در حال یک ریز حرف زدن هستند زیرا شما قادر به درک آنچه گفتند، نیستید. متخصصین ژارگون شناسی، معتقدند که ژارگون به منظور آسان‌تر ساختن ارتباط در یک گروه ساخته می‌شود و به مرور زمان وارد زبان استاندارد می‌شوند. ژارگون، مانند زبان خودمانی از یک گروه

¹ C. Eble

² <http://freepapers.ru/3/jardon/2411.25683.list1.html>

محدود، بسط و گسترش می‌یابد تا زمانی که توسط بخش بزرگی از جمعیت، مورد استفاده قرار گیرد و درک شود.

اصطلاح ژارگون از دو زبان انگلیسی و فرانسوی به زبان روسی وارد شده و به معنای زیر است:
از زبان فرانسوی و از واژه «argot» به معنای:

۱- زبان شرطی دزدان.

۲- زبان تخصصی به عنوان مثال، زبان تئاتر: «argotdescoulistes»

از زبان فرانسوی و از واژه «jargon» و به سه معنا:

۱- زبان فاسدشده و ناسالم، نوعی گویش.

۲- گویش نامفهوم و بیگانه، سخنان مغلق و نامفهوم.

۳- زبان مختص به یک قشر و دسته‌ای از جامعه.

۱) از زبان انگلیسی و از واژه «slang» که به دو معنای:

۱- ژارگون یا سلینگ که اصطلاحات کوچک بازاری و یا به بیانی دیگر عامیانه است.

۲- حالت محاوره‌ای دارد و به فعل «دشنام دادن» و صفت «بی‌نزاکت، خشن، عامه» اطلاق می‌شود (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۱).

با توجه به موارد یاد شده در بالا، از نظر لاپتوا چند ویژگی کلی می‌توان برای ژارگون‌ها در نظر گرفت: ۱- ماهیت بی‌ادبانه، نادرست، تخریب شده و نامفهوم؛ ۲- ماهیت مشروط؛ ۳- ماهیت حرفه‌ای، تخصصی و محدود به گروه و قشری از مردم. لاپتوا ژارگون‌های هر دسته را به گونه‌ای خاص توصیف می‌کند: دسته اول را دارای ویژگی غیرادبی، خشونت و بی‌نزاکتی، دسته دوم را واژگان عمده زبان ژارگون، و دسته سوم را محدود بودن به یک گروه مشخص. و در نهایت به همه این دسته‌ها، نامفهومی برای افرادی که به این اقشار تعلق ندارند و سطح پایین و مشروط قائل می‌گردد (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۲).

ب. ا. سربرنیکوف^۱ در زبان‌شناسی عمومی خود بر این نکته تأکید می‌کند که اصطلاحات «жаргон» (ژارگون) و «арго» (آرگو) در فرهنگ زبان‌شناسی روسی به صورت غیرتخصصی به کار رفته‌اند؛ از نظر وی در این فرهنگ، به اصطلاح «ژارگون» معنا و مفهومی به لحاظ سبک پایین داده می‌شود و سعی شده است عنوان سیستم بسته زبانی مربوط به گروه‌های ضداجتماعی جامعه به عنوان مثال: ژارگون دزدان، برای آن اختصاص داده شود. اما برای سیستم لغوی

1 B. A. Serebrennikov

حرفه‌ای (حرفه‌ها و مشاغل) از اصطلاح «*профессиональные языки*» (زبانهای حرفه‌ای) و «*профессиональные говоры*» (گویش‌های حرفه‌ای) و حتی «*профдиалекты*» (لهجه‌های حرفه‌ای) استفاده می‌شود. وی همچنین می‌افزاید: «برای ما [روس‌ها] کاربرد اصطلاح موجود در کتب زبان‌شناسی غرب اروپایی یعنی «*СЛЭНГ*» (سلنگ) برای بیان ژارگون‌های دارای بنیان اجتماعی گسترده‌تر امری عادی نیست» (سربرنیکوف، ۱۹۷۰: ۴۷۸).

یول معتقد است، ژارگون واژه‌ای تخصصی است که در گروه‌های اجتماعی استفاده می‌شود (یول، ۲۰۰۶: ۲۱۱). فینگان^۱ نیز معتقد است که این واژگان و اصطلاحات تخصصی توسط گروهی با علائق خاص-زمانی که در فعالیت‌های حول محور آن علائق جذب می‌شوند-مورد استفاده قرار می‌گیرد و در حرفه‌هایی که به امور مالی و حسابداری، پزشکی و فعالیت‌هایی مانند ورزش، موسیقی مربوطند، یافت می‌شوند. (فینگان، ۲۰۰۸: ۳۲۲).

اما زبان‌شناسان و دستوردانان روس دربارهٔ زبان مخفی یا ژارگون متفق القولند و نظریات کمابیش یکسانی دارند. از نظر روزنتال^۲ ژارگون یا زبان مخفی جزء آن دسته از خصوصیات زبان گفتاری است که در بین افرادی به وجود می‌آید که در شرایط شغلی و زندگی مشابه و منافع مشترک قرار دارند و اوقات فراغت خود را در کنار یکدیگر می‌گذرانند (روزنتال، ۱۹۸۴: ۷۹). نویسندگان و روزنامه‌نگاران از زبان مخفی به عنوان ابزاری برای نشان دادن ویژگی‌هایی شخصیتی و گفتار قهرمانان داستان‌ها و نیز بازتاب خصوصیات و ویژگی‌های اخلاقی محیط‌های گوناگون استفاده می‌کنند (روزنتال، ۱۹۸۴: ۸۱). همچنین تاریخ ادبیات کلاسیک روسی در قرن نوزدهم گواه و گویای این مطلب است که اصطلاحات زبان مخفی مختص برخی از اقشار جامعهٔ اشرافی روسیه، تاجران و صنعتگران بوده است (کاستاماروف و ماکسیموف^۳، ۲۰۱۰: ۲۸۵). والگینا و دیگران نیز با این نظر موافقت می‌کنند که بخش اعظم اصطلاحات زبان مخفی پیش از انقلاب روسیه و در کلام اقشار حاکم بر جامعه و با هدف تلاش برای ایجاد نوعی زبان مصنوعی، خاص و متفاوت با زبان عامهٔ مردم به وجود آمده است (والگینا^۴ و دیگران، ۱۹۶۶: ۳۴). در زبان روسی گاه اصطلاحات زبان مخفی اجتماعی و زبان مخفی حرفه‌ای تحت عنوان آرگو بررسی شده است. فروشندگان دوره‌گرد، گروه اجتماعی و حرفه‌ای کوچک و بسته‌ای را در دوران پیش از انقلاب

¹ E. Finegan

² D. A. Rozental

³ V. G. Kostomarov, V. E. Maksimov

⁴ N. S. Valgina

روسیه تشکیل می‌دادند که گاه به کالاها و سرمایه‌هایشان حمله می‌شد و آن‌ها را به سرقت می‌بردند؛ ازین رو به ناچار زبانی مخصوص به خود به وجود آوردند که برای دیگران نامفهوم و حافظ منافع ایشان و نیز ابزاری جهت مخفی داشتن مقاصد و اقداماتشان باشد (کاساتکین^۱ و دیگران، ۲۰۱۱: ۱۲۷).

به عقیده لکانت^۲ زبان مخفی یا ژارگون نوعی بازی زبانی خاص جهت نام بردن اشیاء، پدیده‌ها و مفاهیم است که به دلیل تمایل برای ایجاد زبان ارتباطی خود پدید می‌آید (لکانت، ۲۰۰۱: ۵۳). از سویی دیگر نیز زبان مخفی برای ایجاد بار عاطفی بی تکلف و محیطی دوستانه و نیز به منظور تأکید بر عقب نماندن از مد زبانی به کار می‌رود (کاستاماروف و ماکسیموف، ۲۰۱۰: ۲۸۵).

هادسون^۳ می‌کوشد وجه تمایز بین زبان مخفی و زبان فنی (Technical language) را پیدا کند. او ادعا می‌کند که هر حرفه، اصطلاحات خاص خود را دارد. چنین اصطلاحاتی به خودی خود ژارگون نیستند، حتی اگر همه نتوانند معنای آن را درک کنند! او چنین اصطلاحاتی را زبان فنی می‌نامد که بدون آن اعضای آن حرفه نمی‌توانند فکر کنند و یا منظور خود را بیان کنند (هادسون، ۱۹۷۹: ۱-۵). وی معتقد است بدون عبارات دقیق توافق شده زبان فنی، نظریه‌ها نمی‌توانند کارآمد باشند، تحقیقات مفهوم خود را در پیچیدگی نامعلومی از دست می‌دهد و ارتباطات بین اعضای آنچه که ادعا می‌شود یک حرفه است، فرو می‌پاشد (هادسون، ۱۹۷۹: ۹۰). وارداف معتقد است زبان مخفی مجموعه‌ای از نمونه‌های زبانی وابسته به گروه‌های شغلی یا اجتماعی است (وارداف، ۲۰۰۶: ۵۲). یول زبان مخفی را به عنوان یک روش معمول برای استفاده از زبان تعریف می‌کند. فحوای آن ممکن است به عنوان موقعیتی، شغلی یا موضوعی شناسایی شود (یول، ۲۰۰۶: ۲۱۰-۲۱۱).

آنچه که در این مقاله تحت عنوان و مفهوم زبان مخفی به کار رفته از نظر تمیم داری، هاشمی و حاجی بابایی تحت عنوان آرگو بررسی شده است؛ «با توجه این که بخشی از منابع زبان عامیانه، گروه‌های اجتماعی مانند گروه دوستان و هم‌سالان، مشاغل مختلف و گروه‌های خاص اجتماع مانند: معتادان، سارقان، متکدیان و در حالت کلی خلاف‌کاران و قانون‌گریزان است، اما نمی‌توانیم ادعا کنیم که آرگو یا زبان مخفی متعلق به قانون‌گریزان هر جامعه است.» <...> زبان مخفی

1 L. L. Kasatkin

2 P. A. Lekant

3 K. Hudson

معادل مناسبی برای آرگو نیست و بهتر آن است که آرگو را یکی از لوترهای زبان بدانیم. لوترا زبانی است که دو کس در میان هم قرار دهند که چون با هم سخن گویند دیگران آن را نفهمند (تمیم داری؛ ۱۳۹۱: ۲۲۷ به نقل از انجوی شیرازی؛ هاشمی؛ ۱۳۹۴: ۸).

اصطلاحات زبان مخفی در زبان روسی را به راحتی می‌توان به لحاظ فرم و شکل از دیگر ساخت‌های زبانی چه ادبی و چه غیرادبی و خودمانی متمایز نمود. این مقوله زبانی، از نظام آوایی و دستوری خاصی تبعیت نمی‌کند و به عبارت دیگر، اصطلاحات زبان مخفی نظام‌مند نیستند. اگرچه از آنجایی که تعمداً، اختصاصی و آگاهانه ساخته می‌شوند، در قالب یک نظام درآمده‌اند! به گفته لاپتوا، «اصطلاحات زبان مخفی در ردیف‌های بزرگ و هم‌معنی طبقه‌بندی و نظام‌بندی شده‌ای قرار دارند که نشان از طبقه‌بندی اجتماعی، سنی منطقه‌ای، فرهنگی جامعه دارد؛ هیچ کس نمی‌تواند بر همه آنها مسلط باشد، بر خلاف ردیف‌های هم‌معنی زبان ادبی که هم از واژگان معمولی ادبی تشکیل شده‌اند و هم از واژگانی که به تنوع‌های زبانی رنگارنگ تعلق دارند» (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۴).

ابعاد زبان مخفی در زبان روسی

آنچه اصطلاحات زبان مخفی را بیش از پیش قابل توجه و بررسی آنها را حائز اهمیت می‌سازد، برخورداری از ابعاد گوناگونی است که در زیر توسط دانشمند روس لاپتوا مورد بررسی قرار گرفته است: (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۱۱-۱۰۴).

۱- زبان مخفی: مقوله‌ای فرهنگی یا ضد فرهنگی؟

در باب جنبه فرهنگی یا ضد فرهنگی زبان مخفی، دانشمند روس لاپتوا، از یک سو با تأکید بر جوانب چندمعنایی بودن بی‌حد و حصر و وسعت اصطلاحات زبان مخفی، از غنای این زبان سخن می‌راند و از سویی با طرح تقابلی زبان ادبی و زبان ملی بر ضد فرهنگی بودن این مقوله گفتاری پای می‌فشارد، چرا که بی‌حد و مرز بودن اصطلاحات زبان مخفی نشانگر قدرت تحلیل بی‌پایان و خلاقیت نویسندگان این کلمات است.

۲- خود سازماندهی اصطلاحات زبان مخفی:

اصطلاحات زبان مخفی با برخورداری از مقولات زبانی چون: ترادف، تجانس، تضاد (паронимия)، از نظام سازمان یافته خود دفاع می‌کنند. اگرچه ژارگون‌ها جعلی و من‌درآوردی هستند می‌توان آن‌ها را مقوله‌ای خارج از نظام و سیستم و کم اهمیت تلقی نمود، اما با توجه به اینکه به عنوان پدیده‌ای زبانی و به شکل تعداد زیادی از عناصر زبانی پدید می‌آیند، با وجود حتی

پیشینه مصنوعی، باز به سمت خودسازماندهی پیش می‌روند و قادر نیستند به صورت بی‌نظم و درهم برهم وجود داشته باشند.

۳- جایگزینی اصطلاحات زبان مخفی به جای یکدیگر و تنوع زبانی:

آن چه این اصطلاحات را بیش از پیش از زبان ادبی متمایز می‌کند، بی‌شمار و بی‌حد و مرز بودن آن‌ها، زمان کوتاه شکل‌گیری‌شان و همگام بودن آنها با سرعت جریان زندگی و نیز جایگزین شدن آنها با هر نسل، نقش و مُد زبانی است که این دسته از واژگان را از خطر ازدیاد بی‌حد و حصر نجات می‌دهد. مثلاً برای واژه «فریب دادن» در زبان روسی کلمات بسیاری گسترده‌ای از ژارگون وجود دارد که توسط نسل‌های گوناگون در روسیه، به کار رفته و اکنون تقریباً از بین رفته‌اند، کلماتی چون:

«кинул, обчистил, надул, объегорил, объехал, облапошил, обштопал, обставил»

همگی بدین معنا هستند.

۴- نقش فعال اصطلاحات زبان مخفی در ساخت فولکلور و کاربرد در این ژانر ادبی:

به عقیده لاپتوا، گونه‌های اصطلاحات زبان مخفی، باعث تولید و ساخت انواع فولکلور می‌شود؛ به عنوان مثال: آواز «Мурка» که در سال‌های ۲۰ از دنیای دزدان وارد استراده^۱ شده است، حیات طولانی داشته و اکنون نیز فهمیده می‌شود، اگرچه بعضاً کلمات آن دیگر به کار نمی‌روند:

Шёл я на малину/ Повстречались урки/ И один из них мне говорит/ Мы её поймали/ В кожаной тужурке/ Там на переулочке лежит./ Здравствуй моя Мурка/ Здравствуй дорогая/ Здравствуй моя милая прощай/ Ты защухерила/ Всю нашу малину/ А теперь маслину получай.

ترجمه فارسی: به مخفی‌گاه رفتیم! دزدان گستاخ با هم روبه‌رو شدند. و یکی از آنها به من می‌گوید: ما او را گیر انداختیم در ژاکت چرم! آنجا در کوچه افتاده است. سلام جیب دزد من! سلام عزیزم! سلام دل‌بندم! خدانگهدار! ما رو فروختی! تو آدم فروشی! لانه ما را لو دادی! حالا یک گلوله نوش جان کن!

همچنین ادبا، شاعران و نویسندگان به منظور ترسیم و توصیف ماهیت شخصیت‌های داستانی خود، از ژارگون‌ها در گفتار قهرمانان خود بهره می‌برند؛ اما توجه به این نکته ضروری است که

^۱ استراد یا تئاتر وارپته به نوعی اجرای هنرمندانه بر روی صحنه گفته می‌شود که اغلب با آواز، رقص، اجرای سیرک و گاه دلقک بازی همراه است.

این کاربرد زبان مخفی در آثار ادبی، به آنها ماهیتی ادبی نمی‌بخشد و تنها سیمای افراد را به گونه‌ای گویاتر و واضح‌تر به خوانندگان این آثار می‌نمایاند.

۵- منبع تولید زبان مخفی و تغییر معنایی آن:

۱-۵: منبع و مبدأ تولید زبان مخفی، گاه کلماتی است در زبان ادبی که جزء زبان خودمانی و گاه لهجه‌ها هستند و از آنها واژه‌ای جدید با معنایی جدید تولید می‌شود؛ در این میان بعضی کلمات ادبی، به دلیل تغییر شدید معنای لغوی، وارد واژگان زبان مخفی می‌شوند؛ مثلاً: ترکیب «*всё схвачено*» در ترجمه تحت اللفظی به معنای «همه چیز گرفته و قاپیده شده است» و در واقع به معنای «*всё предусмотрено, рассчитано*» یعنی «همه چیز در نظر گرفته شده و حساب شده است»؛ «*крыша поехала*» با ترجمه واژه به واژه «سقف رفته است» که در فارسی معادل ترکیب «بالاخانه(اش) را اجازه داده (است)» و بدین معناست که «(شخص) توانایی فهمیدن، اندیشیدن و عاقلانه اقدام کردن را ندارد»؛ «*достать*» با ترجمه ادبی «*взять, коснуться, приобрести*» و در فارسی به معنای «برداشتن، رسیدن، گیر آوردن» و معنای ژارگون «*надоест, привести в состояние раздражения, неприязни*» و در فارسی به معنای «بیزار و خسته کردن»، «*напрягаться*» به معنای ادبی «*становиться упругим, натягиваться*» و در فارسی به معنای «در هم فشرده شدن، زور زدن» و معنای ژارگون «*чувствовать себя дискомфортно, неудобно*» و در فارسی به معنای «احساس ناراحتی کردن، معذب بودن»، «*нагревать*» به معنای ادبی «*передать жар, сделать горячим и тёплым*» و در فارسی به معنای «گرم کردن» و معنای ژارگون «*в убыток, одурачить*» و در فارسی به معنای «زدن تا حدی که خون جاری شود، با فریب ضرر رساندن، سر کسی را شیره مالیدن، سر کسی را کلاه گذاشتن»، «*мочить*» به معنای ادبی «*делать мокрым, влажным*» و در فارسی به معنای «تر کردن و خیساندن» و معنای ژارگون «*жестоко избивать, убивать*» و در فارسی به معنای «با بی‌رحمی زدن، کشتن»، «*тащиться*» به معنای ادبی «*идти передвигаться с трудом*» و در فارسی به معنای «رفتن، به سختی راه رفتن، کشیده شدن» و معنای ژارگون «*получать удовольствие, быть*» و معنای ژارگون «*в хорошем настроении, быть в восторге от чего-л.*» و در فارسی به معنای «لذت بردن، در حال خوبی به سر بردن، از چیزی به وجد و هیجان آمدن».

کاربرد زبان مخفی از نظر زبان‌شناسان اجتماعی

در قرن گذشته تعریف عمیق‌تری از زبان مخفی ارائه شده است، چرا که جامعه قدرت زبان مخفی را دریافته است. هادسون معتقد است واحدهای زبان مخفی، کلماتی هستند که به ما کمک کنند تا دشمنان جامعه را دقیق‌تر شناسایی کنیم، وی مطرح می‌کند که زبان مخفی دارای چهار عنصر ضروری است: یک- نشان دهنده یک حرفه یا اشتغال خاص است. دو- تنها با داشتن یک نکته مهم و کوچک، معنایی نهفته و پرجلوه دارد. سه- عمدتاً توسط افراد با ذهنی پایین استفاده می‌شود که احساس نیاز به متقاعد کردن عموم مردم برای آنها مهم است. چهار- به طور عمدی یا به طور تصادفی، رمزآلود می‌شود (هادسون، ۱۹۷۹: ۳).

لاپتوا، علت ظهور پدیده زبان مخفی را اینچنین توضیح می‌دهد: «این ساختارها در نتیجه و در اثر تقسیم زبان مردم یا ملت ایجاد می‌شوند و اگر در جامعه گروه‌های نسبتاً ثابتی ظهور یابند که در یک ویژگی یا خصوصیت با یکدیگر مشترک باشند، این مسئله اجتناب ناپذیر خواهد بود» (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۲). وی تنوع گونه‌های زبان مخفی را به مشخصه‌هایی چون سن، جنس، علایق مشترک، نوع فعالیت‌ها، شغل، موقعیت اجتماعی و تعلق به یک گروه خاص از جامعه، امیال و سابقه‌های مشترک و ...، چه در یک محفل اجتماعی و چه در ساختار یک خانواده، مربوط می‌داند، چه، «در این روابط ثابت و تنگاتنگ مردم که چارچوب این گروه‌ها ایجاد می‌شود، شرایط برای ایجاد و بروز عادات گفتاری گوناگون ایجاد می‌گردد و در همین محفل‌هاست که به ضرر برخی ابزارهای زبانی، ابزارهای زبانی دیگر ترجیح داده می‌شوند و یا ابزارهای زبانی متمایزکننده‌ای برای یک گروه خاص به وجود می‌آید» (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۳). در بررسی چگونگی زبان مخفی توجه به عملکرد آن به عنوان ابزاری جهت برقراری ارتباط حائز اهمیت است. این نقش‌ها و عملکردها عبارتند است:

- ۱) تلاش برای جداسازی یک گروه از بخش باقی مانده جامعه به کمک ابزار ارتباط زبانی.
- ۲) تلاش برای حفظ راز حرفه خود.
- ۳) تلاش در جهت تأمین و تجهیز زبان تخصصی رشته خود به راحتی ارتباط حرفه‌ای به کمک ایجاد و ساخت اصطلاحات بسیار تخصصی مخصوص و مشروط به آن حرفه و تخصص خاص.
- ۴) تلاش برای تأکید بر تعلق به یک گروه اجتماعی و یا سنی خاص.
- ۵) تلاش برای جداسدن از قشر سایر گویشوران به وسیله کلام و گفتار متمایز و مؤثر پیش از حد معمول و زاینده ابزارهای زبانی نامتعارف (لاپتوا، ۲۰۰۳: ۱۰۳).

در این میان نقش و عملکرد زبان مخفی در انواع گفتار زبان روسی به لحاظ اجتماعی، بسته به آن که ویژگی‌های زبانی چه ماهیت و کاربردی داشته و چه مقصدی را دنبال می‌کنند، به سه

دسته تقسیم‌بندی می‌شود: ۱) زبان‌های تخصصی، مثلاً: زبان تخصصی ماهی‌گیران، شکارچیان، کوزه‌گران، نجاران، پنبه‌زنان (حلاجان) (шерстобиты)، کفاشان و همچنین نمایندگان دیگر اصناف و مشاغل. ۲) زبان مخفی مربوط به گروه‌ها یا اقشاری مانند: زبان مخفی دانش آموزان، دانشجویان، ورزشکاران، سربازان و دیگر مجموعه‌های بالاخص جوان؛ زبان‌های قراردادی تخصصی یا آرگو. مثلاً: آرگوی صنعتگران، تجار و نیز گروه‌های اجتماعی نزدیک به آنها؛ ۳) زبان‌های قراردادی (ژارگون‌ها و آرگوهای) مربوط به عناصر فاقد وابستگی طبقاتی یا لوین پولتاریا^۱ (بوندالتوف^۲، ۱۹۶۶: ۱۰-۹). سربرنیکوف، تقسیم‌بندی بوندالتوف را فاقد آن تنوع اجتماعی گفتاری می‌داند که برخی پژوهشگران آن را لهجه‌های طبقاتی نام نهاده‌اند. وی اشاره می‌کند: «در میان محققان حوزه زبان‌شناسی اجتماعی در رابطه با دوران جامعه سرمایه‌داری معاصر، این عقیده رایج است که لهجه‌های پراکنده گروه‌های فرودست جامعه در مناطق گوناگون در برابر زبان واحد طبقه حاکم قرار می‌گیرد (به عنوان مثال: لهجه کشاورزان و لهجه بورژوازی خرد شهری و مانند آنها)». اما مظاهر عینی این فرضیه در آثار تخصصی به گونه دیگری توصیف شده است (به ویژه، مصادف شدن ویژگی‌های ارضی و طبقاتی تنها مربوط به خصوصیات دوره خاصی از پیشرفت تاریخی جامعه است (سربرنیکوف، ۱۹۷۰: ۴۷۹). بر همین اساس وی، تقسیم‌بندی خود از لایه‌های اجتماعی زبان را بدین شکل ارائه می‌دهد: ۱) سیستم لغوی حرفه‌ای؛ ۲) زبان مخفی گروه‌ها و اصناف؛ ۳) زبان مخفی مربوط به عناصر فاقد وابستگی طبقاتی؛ ۴) زبان‌های قراردادی (سربرنیکوف، ۱۹۷۰: ۴۷۹).

استفاده از زبان مخفی می‌تواند اعتیادآور باشد. افرادی که از نردبان اجتماعی صعود می‌کنند می‌ترسند از زبان ساده استفاده کنند و بعضی از آنها ظاهراً بعنوان یک نشان عضویت در حرفه خود به استفاده از زبان مخفی آن حرفه نیاز دارند. موضوع جالب توجه در مورد استفاده از زبان مخفی این است که آیا کاربرد با استفاده از آن ضعف خود را می‌پوشاند، و برای حصول اطمینان از موقعیت خود از اصطلاحات استفاده می‌کند یا خیر؟

^۱ (از آلمانی «Lumpenproletariat» به معنی پرولتاریای رنده) عناصری از افراد اجتماعی هستند که در تولید اجتماعی شرکت ندارند، در نتیجه در تولید اجتماعی استثمار نمی‌شوند و از طریق طفیلی‌گری و انگل شدن به دیگران زندگی می‌کنند. مانند گدایان، دزدان و فواحش. (اکبری ۵)

2 V. D. Bondaletov

آدرنو معتقد است که احزاب علاقه‌مند، از زبان مخفی به عنوان وسیله‌ای قوی استفاده می‌کنند، چرا که به تاثیر اجتماعی-روان شناختی واژگان زبان مخفی وابسته هستند، بنابراین هرگز خودشان را از آن محروم نمی‌کنند. وی همچنین در برابر استفاده بیش از حد از زبان مخفی هشدار می‌دهد و می‌گوید: «کسی که از زبان مخفی آگاه است، لازم نیست بگوید که چه فکر می‌کند، زبان مخفی این کار را بر عهده می‌گیرد و ارزش فکر را کاهش می‌دهد. به همین دلیل، در مواقعی که سخنران قصد دارد از گفتن حقیقت خودداری کند، پشت زبان مخفی پنهان می‌شود (آدرنو، ۲۰۰۹: ۶). فریدمن^۱ معتقد به قدرت بالای زبان مخفی در تاثیرگذاری بر ذهن مردم است. از نظر وی مردم از زبان مخفی استفاده می‌کنند تا با هوش و معتبر به نظر برسند، زمانیکه در حقیقت عمیقاً کند ذهن به نظر رسیده و به طور معمول نمی‌توانند فهمیده شوند. آن‌ها با این کارشان هدف اولیه صحبت کردن را از دست می‌دهند (فریدمن، ۲۰۱۰: ۸۹).

اما در رابطه با آنکه چه کسانی و با چه هدفی در زبان روسی به استفاده از زبان مخفی دست می‌زنند بایستی اذعان نمود که کاربرد زبان مخفی به طور معمول در میان گروه‌های کوچکی از جامعه متداول است که هدف آنان از کاربرد زبان مخفی جدا کردن خود از سایر اقشار اجتماع است و علت اینکه زبان مخفی را زبان و کلام دزدان و جانیان نام نهاده‌اند نیز به این واقعیت باز می‌گردد که اولین گروهی که با هدف سری کردن گفته‌های خود برای دیگران، دست به استفاده از کلام مخفی در کلام خود زدند افراد بزه کار و شرور بوده‌اند. اما آیا ژارگون‌ها تنها ابزار کلامی بزه کاران و جنایتکاران است؟

در پاسخ به این سوال بایستی افزود، در جامعه روسی زبان مخفی پدیده‌ای همه گیر است و همگان از جمله: رانندگان، پزشکان، مهندسان، هنرپیشگان، نظامیان، دریانوردان، دانشجویان و ... و هر قشر با علایق مشترک مربوط به گروه خود، صرف نظر از موقعیت اجتماعی خود، زبان مخفی را در گفتار خود به کار می‌برند. بنابراین ادعای «صرفاً توهین آمیز بودن» ژارگون‌ها نمی‌تواند ادعایی درست باشد (مداینی اول، ۱۳۹۱: ۱۴۶). پزشکان، پرستاران و سایر کادر پزشکی آن را به منظور بیان نشانه‌های بیماران خود به سایر متخصصان پزشکی مورد استفاده قرار می‌دهند.

برخی از اصطلاحات زبان مخفی در بافت زبانی روسی با معنای متفاوتی از زبان فارسی به کار می‌روند؛ به عنوان مثال: اصطلاح «چترباز» در فارسی به جز معنای اولیه خود «کسی که بوسیله چتر نجات از هوا، از درون بالن هوایی یا از درون هواپیما به زمین فرود آید. سربازی که بوسیله

1 T. Adorno
2 K. Friedman

چترنجات در خاک دشمن یا در مواضع جنگی دشمن فرود آید (دهخدا، ۱۳۷۷: ۸۰۶۵-۸۰۶۴). به معانی مجازی و کنایه آمیز دیگری نیز بکار می‌رود: (۱) مهمانی که خود را تحمیل می‌کند؛ (۲) آن که کالاهای قاچاق را از شهرهای (مناطق) مرزی به شهرهای دیگر می‌برد (انوری، ۱۳۸۳: ۳۹۱ و ۳۹۲). مثال دیگر اینکه واژه‌های «کیسه‌دار» و «کیسه‌داران» نیز هر یک در دو معنی متفاوت در فارسی استفاده می‌شوند که هردوی آنها با معادل زبان مخفی روسی کاملاً تفاوت معنایی دارند. «کیسه‌دار» در فرهنگ دهخدا، صفت فاعلی یا اسم فاعلی مرکب است و به شخصی گفته شده است که «چیزها را به هنگام ارزانی بخرد و نگاه دارد تا زمانی که آن جنس به غایت گرانی رسد، آنگاه بفروشد» (دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۸۸۲۶).

اسم مرکب و اصطلاح جانورشناسی «کیسه‌داران» اما به گونه دیگری در لغت نامه دهخدا معنی شده است: «راسته‌ای است از پستانداران پست جزو دسته بی جفتان که جنس ماده آن در حالت بارداری فاقد جفت است و بنابراین جنین در رحم نمی‌تواند تغذیه کند لذا به محض آنکه مدت کمی (در حدود یک هفته) از لقاح تخمک گذشت و جنین هنوز در دوره اولیه نمو خود می‌باشد و تقریباً به اندازه لوبیایی است از رحم خارج می‌شود و مادر جنین را با پوزه خود برداشته، در کیسه‌ای که پایین شکمش دارد قرار می‌دهد و بقیه پرورش جنین در این کیسه انجام می‌شود و هم در آنجا به علت وجود غده‌های مترشح شیر تغذیه و رشد می‌کند. <...> کانگورو، ساریگ، دازیور جزو این جانوران این راسته‌اند» (دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۸۸۲۷ و ۱۸۸۲۶) در رابطه با شخص زندانی در فارسی تعبیر «آب خنک/آب خنک خوردن» به کار می‌رود. معنای این ترکیب در فرهنگ کنایات سخن چنین آمده است: (۱) به زندان رفتن؛ در زندان بودن: هر که صدایش در پیاده می‌فرستمش آب خنک بخورد (انوری، ۱۳۸۳: ۱۸۲)؛ (۲) مقیم جایی بدآب و هوا بودن: در دهات یکی از شهرهای کویری آب خنک می‌خورد» (انوری، ۱۳۸۳: ۵). در زیر به برخی از اصطلاحات زبان مخفی پرکاربرد روسی در کلام دانشجویان اشاره شده است:

جدول شماره ۱

شماره ردیف	ژارگون در زبان روسی	معنای اولیه	معنای قرعی یا переносное значение	قشر به کار برنده ژارگون
۱	Палочки	حالت مصغر نوازشی از کلمه «палки» با شمار جمع و به معنای «چوب دستی، چوب عصا»	عدد و نمره «بازده»	دانشجویان
۲	Общая	معادل واژه «общезитие» به معنای خوابگاه	-	دانشجویان
۳	Стипендия, стипендия	هر دو معادل واژه «стипендия» به معنای کمک هزینه تحصیلی	-	دانشجویان
۴	Студак	معادل گروه واژه «студенческий билет» به معنای «کارت دانشجویی»	-	دانشجویان
۵	Джунгли	جنگل	مطلبی که به سختی قابل فراگرفتن است	دانشجویان
۶	Препо́д	معادل واژه «преподаватель» به معنی استاد	-	دانشجویان
۷	Живой групп	گروه واژه و برگرفته از نام نمایشنامه لاف تالستوی با همین عنوان و به معنای اولیه «جسد زنده»	معادل گروه واژه «студент на экзамене» به معنای «دانشجو در سر جلسه امتحان»	دانشجویان
۸	Университетский лесель	گروه واژه به معنای اولیه «قوی در حال مرگ»	به معنای «دانش آموز یا دانشجویی که پای تخته رفته و مطلب درسی را بلد نیست»	دانش آموزان و دانشجویان
۹	Шпора	معادل واژه «шпаргалка» در معنی اصلی به معنای «سوزنی که برای تتر کردن به کار می‌رود»	برگه تقلب	دانش آموزان
۱۰	Бомба	بمب	«تقلبی که تمام جواب در آن برگه نوشته شده باشد»	دانش آموزان
۱۱	Учителька	معادل «учительница» به معنای «معلم زن»	-	دانش آموزان
۱۲	Англичанка	در معنای اولیه «زن انگلیسی»	معادل گروه واژه «учительница английского языка» به معنای معلم زبان انگلیسی	دانش آموزان
۱۳	Физичка	معادل گروه واژه «учительница физики» به معنای معلم زن فیزیک	-	دانش آموزان

در جدول شماره دو، برخی از ژارگون‌های پرکاربرد پزشکان آمده است:

جدول شماره ۲

شماره ردیف	ژارگون در زبان روسی	معنای اولیه	переносное значение معنای فرعی یا	قشر به کاربرنده ژارگون
۱	4WD	علامت اختصاری (FourWheelDrive) به معنی دو دیفرانسیل، تحت اللفظی (چهار چرخ جلوبرنده)	اشاره به «شخص بیماری که با چوب زیر بغل راه می‌رود»	پزشکان
۲	Сумчатые	کیسه داران	اشاره به «زنان باردار»	پزشکان
۳	Парашиотист	چترباز	اشاره به «شخص بیماری که از ارتفاع بلندی افتاده باشد»	پزشکان
۴	Гостиница	مهمان خانه	اشاره به «سردخانه‌ای که اجساد را با مبلغ زیادی نگهداری می‌کند»	پزشکان
۵	Мясник	قصاب	اشاره به «پزشک جراح»	پزشکان
۶	стрелять	شلیک کردن	به معنای «использовать» یعنی استفاده از دستگاه شوک یا شوک دادن	پزشکان
۷	Говорящая голова		در ترجمه واژه به واژه به معنای «سر سخن گو» و اشاره به «пациент с тетраплегией» یا بیمار مبتلا به نوعی بیماری آسیب نخاعی موسوم به «تتراپلژی»	پزشکان
۸	Вертолёт	هلی کوپتر	اشاره به «гинекологическое кресло» یا «صندلی زایمان»	پزشکان
۹	Телевизор	تلویزیون	اشاره به دستگاه «рентгеноскопия» یا دستگاه فلوروسکوپی	پزشکان
۱۰	Теннисный шарик	توپ تنیس	به چشم بیمار به هنگام انجام عمل جراحی که می‌چرخد و توپ تنیس در بازی بینگ پنگ را در ذهن تداعی می‌کند، اطلاق می‌شود	پزشکان

تفاوت زبان خودمانی و زبان مخفی

عده‌ای از زبان‌شناسان مانند رایت^۱ زبان مخفی و زبان خودمانی را از یکدیگر متمایز می‌کنند و معتقدند زبان مخفی-زبانی فنی، تخصصی، شغلی-اساساً غیر شخصی و جدی است (مثلاً فرهنگ لغت زبان‌شناسان)، در حالی که زبان خودمانی - کلمات و معانی جدید و گاهی اوقات بی‌ادبانه - اساساً

^۱ Wright

آشنا، دوستانه و طنزآمیز است (مثلا گروه‌های جوانان). در واقع برای عموم مردم زبان صنف‌ها و حرفه‌های مختلف بی‌معنی است (هادسون، ۱۹۷۹: ۲).

به علاوه زبان مخفی در مقایسه با اصطلاحات خودمانی، خودانگیخته‌تر و محافظه کارتر است و بنقل از کیت^۱ اصطلاحات زبان مخفی بسیار سخت جانشین می‌شوند. در حالی که اصطلاحات زبان خودمانی بسیار سریع‌تر فرسوده و جایگزین می‌گردد؛ مثلا زبان خودمانی دانش آموزان مدرسه (هادسون، ۱۹۷۹: ۷۱).

در واژه‌شناسی زبان روسی، اصطلاحات ژارگون، اسلنگ از نظر اکثر زبان‌شناسان متفاوت انگاشته شده‌اند. عناوین دیگری که در فرهنگ‌های زبان‌شناسی روسی به ژارگون اطلاق می‌شود «زبان نامفهوم»، «زبان مخصوص»، «زبان دست و پا شکسته»، «زبان یاجوج و ماجوج (در محاوره و شوخی)»، از سویی دیگر برخی زبان‌شناسان روس اصطلاح ژارگون را با «slang» در زبان انگلیسی یکسان می‌دانند و حتی املاي روسی شده «сленг» را نیز برای آن به کار می‌برند. از نظر مدائنی اول، واحدها و کلمات جدایی که در زبان مخفی استعمال می‌گردند به ژارگونیزم موسوم هستند. واژه‌گاه به جز معنای اصلی خود معنایی فرعی دارد که اصطلاحاً معنای مجازی نیز به آن اطلاق می‌شود. در واقع از نظر بار معنایی و عاطفی، ژارگونیزم‌ها بر اساس همان معنی اولیه واژه، معنای فرعی یا به اصطلاح «переносное значение» همان واژه را همراه با بیان عواطف و احساساتی که اغلب توهین آمیز و تحقیرآمیز و گاهی طنزآمیزند بیان می‌کند. در این میان کلماتی که دارای بار منفی و بیانگر تحقیر و توهین‌اند بیشتر به زبان مخفی مربوط می‌شوند (مدائنی اول، ۱۳۹۱: ۱۴۴).

از سوی دیگر، هادسون ادعا می‌کند که جداسازی زبان مخفی از زبان خودمانی آسان نیست، زیرا امروزه زبان مخفی دیگر به مفاهیمی که قبلاً توصیف شد، محدود نمی‌شود و معنای آن با مرزهای نامشخص گسترده‌تر شده است. او اضافه می‌کند: «زبان مخفی به گونه‌ای درهم و برهمی در سال‌های اخیر به کار گرفته شده است که مرز و لبه آن با زبان خودمانی از بین رفته است» (هادسون، ۱۹۷۹: ۲-۳).

آدامز^۲ معتقد است، زبان مخفی توسط گروه‌های خاصی از مردم استفاده می‌شود که بصورت عمدی و به منظور حذف افراد خارج از گروه، آن را خلق می‌کنند. در این میان این نکته نیز قابل قبول است که زبان عامیانه یک زبان درون گروه (in-group) است که استفاده از آن تعیین می‌کند که چه کسی متعلق

¹ Keith

² M. Adams

به یک گروه است و چه کسی نیست (آدامز، ۲۰۰۹: ۸). بیشتر نیز فینگان نقطه نظر آدامز را تایید و ادعا کرده بود، این که زبان خودمانی در موقعیت‌های بسیار غیررسمی مورد استفاده قرار می‌گیرد و ممکن است نشانه‌های شورش یا فاصله عمده‌ای از ارزش‌های جریان اصلی جامعه را نشان دهد. یکی دیگر از ویژگی‌های معمول زبان خودمانی از نظر فینگان، عمر کوتاه و تمایل به تغییر سریع است (فینگان، ۲۰۰۸: ۳۲۰).

نتیجه‌گیری

زبان خودمانی و زبان مخفی پدیده‌هایی جهانی هستند که حتی توسط نویسندگان یونان باستان نیز بکار گرفته شده‌اند و هنوز هم در زبان روزمره اکثر مردم بکار می‌روند. شباهت زبان مخفی و زبان خودمانی در زبان (مطالعه موردی زبان روسی) این است که هر دو آنها به منظور ایجاد فاصله اجتماعی به کار می‌روند، با این تفاوت که هدف گویشوران در کاربرد زبان خودمانی، نشان دادن گروه اجتماعی و طبقه اجتماعی است و هدف ایشان در کاربرد زبان مخفی، ایجاد تمایز خود نسبت به دیگران به واسطه حرفه، ژانر موسیقی و غیره می‌باشد. این نوع گونه‌های زبانی می‌توانند مانع شوند که خارجی‌ها (افراد خارج از گروه) گفته‌ها را بفهمند و به این ترتیب، تبدیل به زبان تخصصی درون گروهی می‌شوند. یک جنبه مهم این مقاله، مشخص کردن این مطلب بود که چه زمانی به احتمال بیشتر در محیط‌های مشخص و در مکالمات مربوط به علایق درون گروهی، زبان خودمانی و زبان مخفی بروز پیدا می‌کند. این دو نوع تنوع زبانی بسته به سن، جنسیت، طبقه اجتماعی، گروه اجتماعی و زمینه می‌تواند بسیار متفاوت باشد. خرده فرهنگ‌ها اصطلاحات خودمانی و زبان مخفی را در مکالمات‌شان به منظور نشان دادن نگرش خود در برابر جامعه و یا روش تفکر خود به کار می‌گیرند. بنابراین زبان خودمانی و زبان مخفی روسی محصول جامعه هستند و توسط جامعه و افرادی که در آن زندگی می‌کنند، تولید و خلق می‌گردند. این تنوع‌های زبانی را نمی‌توان از پس زمینه‌های اجتماعی و محیط اجتماعی آن تفکیک کرد. تفاوت زبان مخفی و زبان خودمانی در میزان محدود بودن، حجم کاربرد در گفتار و نیز میزان ثابت بودن ترکیبات آنها در گذر زمان است. بدین معنا که زبان مخفی نسبت به زبان خودمانی پدیده‌ای است ثابت‌تر و بسیاری از کلمات در آن پیشینه قدیمی‌تری دارند. در صورتی که زبان خودمانی به دلیل هوشمندی‌اش نسبت به فرایندها و دگرگونی‌های زندگی به میزان بیشتری دستخوش زمان می‌گردد.

منابع

- اکرامی، محمود. (۱۳۸۵). *مردم‌شناسی اصطلاحات خودمائی*. مشهد: ایوار.
- اکبری، علی اکبر (۱۳۵۲). *لمنیس*. تهران: ایران.
- انوری، حسن (۱۳۸۳). *فرهنگ کتابیات سخن*. ج اول. تهران: سخن.
- پرچمی، محب‌الله (۱۳۸۲). *پس کوچه‌های فرهنگ*. تهران: فرهنگ ماهرخ.
- ترادگیل، پیتر (۱۳۷۶). *زبان‌شناسی اجتماعی: درآمادی بر زبان و جامعه*. ترجمه طباطبائی، محمد. تهران: آگه.
- تمیم‌داری، احمد (۱۳۹۱). *فرهنگ عامه*. چاپ دوم. تهران: نشر مهکامه.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). *لغت نامه دهخدا*. جلد دوازدهم (قورج - گیانا). چاپ دوم از دوره جدید. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). *لغت نامه دهخدا*. جلد ششم (چاقو - خدیج). تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- ژان کالوه، لویی (۱۳۷۹). *درآمادی بر زبان‌شناسی اجتماعی*. ترجمه پوننده، محمد جعفر. تهران: نقش جهان.
- سمائی، مهدی (۱۳۸۲). *فرهنگ و لغات زبان مخفی*. تهران: مرکز.
- عضدانلو، حمید (۱۳۸۸). *آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی*. تهران: نی.
- مدائنی اول، علی (۱۳۹۱). *واژه‌شناسی زبان روسی*. تهران: سمت.
- هاشمی، منیر السادات (۱۳۹۴). *جمع‌آوری و بررسی واژه‌ها و اصطلاحات عامیانه تهران*. استاد راهنما: حاجی بابایی محمد رضا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
- Бондалетов, В. Д. (1966). *Условно-профессиональные языки русских ремесленников и торговцев*. (Автореф. докт. дисс.). Москва.
- Валгина, Н. С. и др. (1966). *Современный русский язык*. Москва, Высшая Школа.
- Касаткина, Л. Л. и др. (2011). *Русский язык: Учебник для студ. учреждений высш. проф. образования*. Москва, Академия.
- Костомаров, В. Г. Максимов, В. И. (2010). *Современный русский литературный язык: Учебник*. Москва, Юрайт.
- Лаптева, О. А. (2003). *Теория современного русского литературного языка: Учебник*. Москва, Высшая Школа.
- Лекант, П. А. (2011). *Современный русский язык*. Москва, Дрофа.
- Розенталь, Д. Э. (1984). *Современный русский язык*. Москва, Высшая Школа.
- Серебренников, Б. А. (1970). *Общее языкознание, Формы существования, функции, история языка*. Москва, Наука.
- Adams, M. (2009). *slang: The People's Poetry*. Oxford: Oxford University Press.
- Adorno, T. (2009). *The Jargon of Authenticity*. London: Routledge.
- Andersson, L.-G. & Trudgill, P. (1990). *Bad Language*. London: Penguin.
- Bates, E. and L. Benigni. (1975). *Rules of Address in Italy: A Sociological Survey. Language in Society*, 4: 271-88.
- Bloomfield, L. (1969). *Language*. London: George Allen & Unwin LTD.
- Chen, L. (2006). *An Introduction to Linguistics*. Jilin: Jilin University Press.
- Chambers, J. K. (2002). *Studing Language Variation: An Informal Epistemology*. In Chambers et al.
- Chambers, J. K. (2003). *Sociolinguistic Theory: Language Variation and its Social Significance*. 2nd edn. Oxford: Blackwell.

- Dai Weidong & He Zhaoxiong. (2010). *A New Concise Course in Linguistics for Students of English*, 2nd edn. Shanghai, Shanghai Foreign Language Education Press.
- Foerster, N., and Steadman, J. M., Jr. (1941). *Writing and Thinking: A Hand-book of Composition and Revision*, rev. ed. Boston: Houghton Mifflin.
- Friedman, K. (2010). *Shut Up and Say Something: Business Communication Strategies to Overcome Challenges and Influence Listeners*. Santa Barbara, CA, Praeger.
- Finch, G. (2003). *How to Study Linguistics: A Guide to Understanding Language. Second Edition*. Hampshire, Palgrave Macmillan.
- Finegan, E. (2008). *Language: Its Structure and Use*. Boston, MA: Thomson Wadsworth.
- Gleason, H. A., Jr. (1961). *An Introduction to Descriptive Linguistics*, rev. ed. New York, Holt, Rinehart and Winston.
- Harrof, P. B. (1962). *On Language: Readings in Sociology*. New York, Appleton-Century-Croft, pp. 61-68.
- Hayakawa, S. I. (1941). *Language in Action*. New York, Harcourt, Brace.
- Holmes, J. (1992). *An Introduction to Sociolinguistics*. London, Longman.
- Horvath, B. (1998). *Some Fractious Energy*. *Journal of Sociolinguistics*, 2(3): 446-56.
- Hudson, K. (1979). *The Jargon of the Professions*. London, Macmillan.
- Hudson, R.A. (1996). *Sociolinguistics*, 2nd edn. Cambridge, Cambridge University Press.
- Hymes, D. H. (1974). *Foundation in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia, University of Pennsylvania press.
- Mooney, A. et al. (2011). *Language, Society and Power: An Introduction*. 3rd. Oxon, Routledge.
- Moore, R. L. (1996). *We're Cool, Mum and Dad are Swell: Basic Slang and Generational Shifts in Values*. Rollins College.
- Partridge, E. (1970). *Slang Today and Yesterday*. London, Routledge & Kegan.
- Trask, R.L. (1999). *Key Concepts in Language and Linguistics*. London, Routledge.
- Wardhaugh, R. (2006). *An Introduction to Sociolinguistics*. Malden, MA, Blackwell Publishing Ltd.
- Whitman, W. (1964). "Slang in America." In *The Collected Writings of Walt Whitman: Prose Works 1892*, edited by Floyd Stovall, 2: 572-77. New York, New York Univ. Press.
- Yule, G. (2006). *The Study of Language*. Cambridge, Cambridge University press.
<http://freepapers.ru/3/jardon/2411.25683.list1.html>

A Sociolinguistic Study of “Jargon and Slang” (Russian Language Case Study)

Maryam Moradi¹©

Assistant Professor of Russian Language and Literature Department, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Marzieh Rahmani

M.Sc in social affairs planning, social sciences faculty, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

(Received: 27 September 2019; Accepted: 6 May 2019)

The social changes of today's society have led to the emergence of some linguistic phenomena, such as Jargon, which is more commonly used among younger generation and downstream of the community. A language that has converted into a mode of speech aimed to differentiate itself from others, used to protect the secrets of its profession or group from other classes. But the Jargons, as an emerging phenomenon have attracted the attention, also prompted the concerns of linguists and sociologists due to the lack of understanding of the words of the younger generation. The method of study is a library methodology, in which researchers attempt to discuss complex aspects of this linguistic diversity by describing the phenomenon of Jargon and also studying its differences with slang, and especially the Russian language. It is assumed that the jargon has its own language system, which undergoes transformation, and is a dynamic and evolving category. Jargon and slang are two distinct language variations with different functions that become obsolete and are rebuilt over time.

Keywords: Linguistic Community, Linguistic Diversity, Social Linguistics, Slang Jargon.

---

¹ E-mail: m.moradi@atu.ac.ir © (Corresponding author)